

Adam Świeżyński

Sprawozdanie z konferencji "W poszukiwaniu istoty życia" : UKSW, 11.12.2000 r.

Studia Philosophiae Christianae 37/1, 238-242

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADAM ŚWIEŻYŃSKI

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI W POSZUKIWANIU ISTOTY ŻYCIA
UKSW, 11.12.2000 R.**

W dniu 11 grudnia 2000 roku w auli Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyła się zorganizowana przez Sekcję Filozofii Przyrody Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW konferencja *W poszukiwaniu istoty życia* poświęcona pamięci księdza prof. dr hab. Szczepana W. Ślagi. Okazją do spotkania była piąta rocznica śmierci Księdza Profesora – wieloletniego pracownika naukowego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (obecnie UKSW).

Konferencję rozpoczęła Msza Święta w intencji śp. ks. prof. Szczepana Ślagi pod przewodnictwem J. M. Rektora UKSW, ks. prof. dr hab. Romana Bartnickiego. We Mszy św. uczestniczyli profesorowie, studenci oraz przyjaciele zmarłego. W homilii ks. dr J. Krokos zwrócił uwagę na biblijny obraz Boga, w którym jest On przedstawiony, jako źródło i dawca wszelkiego życia. Ks. J. Krokos podkreślił także, iż zadaniem człowieka jest nieustanne poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o istotę życia oraz działanie na rzecz jego ochrony przed zagrożeniami współczesności.

Program konferencji został podzielony na dwie części. W każdej z nich zaprezentowane zostały trzy referaty, po których nastąpiła część dyskusyjna. Wśród prelegentów znaleźli się przedstawiciele reprezentujący ośrodki naukowe z Krakowa, Płocka, Sopotu, Szczecina i Warszawy. Pierwszej części obrad przewodniczył ks. prof. dr hab. Józef Dołęga, dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW, zaś drugiej ks. prof. dr hab. Mieczysław Lubański.

Zgromadzonych powitał dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW, ks. prof. dr hab. J. Dołęga. Prof. dr hab. Anna Latawiec (UKSW), współorganizator konferencji, skierowała do zebranych przesłanie, w którym przypomniała życiorys ks. prof. Szczepana W. Ślagi, jego osiągnięcia naukowe oraz dorobek badawczy. Pod nieobecność prof. A. Latawiec tekst odczytał ks. dr Grzegorz Bugajak.

Referat wprowadzający wygłosił Rektor UKSW ks. prof. dr hab. Roman Bartnicki. W swoim wystąpieniu wskazał na biblijne

rozumienie istoty życia jako „ilościowej i jakościowej pełni” oraz najwyższe dobro człowieka. Ks. Rektor nawiązał również do starożytnej myśli greckiej, w której na określenie życia stosowano dwa terminy: *bios* (życie, które żyjemy) i *zoe* (życie, którym żyjemy). Zadaniem współczesnej filozofii powinno być, m. in. szczegółowe określenie, czym jest życie i poszukiwanie jego istoty.

Ks. dr Tadeusz Rutowski (Płock) w referacie pt. *Abiogeneza w aspekcie filozoficznym w publikacjach ks. prof. dr hab. Szczepana Ślęgi* zaprezentował poglądy prof. Ślęgi na temat genezy życia. Mówca zwrócił uwagę na filozoficzny aspekt omawianego zagadnienia w kontekście filozofii przyrody i filozofii bytu nurtu neotomistycznego. Zgodnie z poglądami wspomnianego autora, między bytami żywymi i nieożywionymi zachodzi różnica istotna, a nie tylko różnica stopnia. Jednakże organizmu żywego nie można ściśle zdefiniować, lecz jedynie opisać w terminach jego specyficznych własności. Do tych ostatnich prof. Ślęga zaliczał stan stacjonarny i ekwifinalność. Proponował zatem, aby życie od strony biologicznej określić jako „ciągły i postępowy proces organizowania się całościowych, hierarchicznie uporządkowanych systemów, obdarzonych zdolnością do samozachowania, przebudowywania się w czasie zgodnie z własną informacją gatunkową, do rozwoju osobniczego, do rozmnażania się i przystosowania do otoczenia”. Istotę życia można, zdaniem prof. Ślęgi, rozumieć dwojako: empirycznie (jako zespół cech istotnych) lub ontycznie (jako treść i formę istnienia danego bytu). W drugim znaczeniu, życie to „szczególny, doskonalszy niż w bytach nieożywionych rodzaj istnienia, przystępujący takiej substancji, która dzięki złożeniu z materii pierwszej i odpowiednio doskonałej formy substancjalnej, jest uzdolniona do wykonywania wsobnych czynności życiowych”. Problem abiogenezy jest w pierwszym rzędzie problemem przyrodniczym, a nie metafizycznym. Z krytyką możliwości abiogenezy dokonaną przez współczesnych neotomistów polemizował w swoich publikacjach ks. prof. Sz. Ślęga, argumentując, iż na podstawie braku konkretnego przypadku abiogenezy nie można kwestionować jej możliwości.

Kolejny referat, *Nowoczesne przesłanki filozoficznej dyskusji o życiu biologicznym i o jego genezie*, wygłosił ks. dr hab. Piotr Lenartowicz z Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej *Ignatianum* w Krakowie, przy współpracy dr Jolanty Koszteyn z Instytu-

tu Oceanologii PAN w Sopocie. Prelegent zwrócił uwagę na istotną rolę poznania i tworzenia pojęć przednaukowych w kształtowaniu precyzyjnej terminologii biologicznej, dotyczącej zjawisk życiowych. Autor określił jako „karykaturalną” czysto morfologiczną definicję pojęcia życia. Jego zdaniem, życie nie jest „konstrukcją architektoniczną”, nawet jeśli posiada ona znamiona dynamizmu życiowego. P. Lenartowicz określił jako niewłaściwy tradycyjny podział bytów na żywe i nieożywione. W zamian proponował podział na byty żywe, nieżywe oraz nieżywe produkty żywego bytu (materia obumarła).

Trzecim mówcą był ks. prof. dr hab. Wiesław Dyk z Instytutu Filozofii Uniwersytetu Szczecińskiego. W wystąpieniu zatytułowanym *Własności wody wskazówką w poszukiwaniu istoty życia*, sięgając do myśli Talesa, zaprezentował właściwości fizyko-chemiczne wody, mogące świadczyć, iż jest ona podstawą dynamiki organizmów żywych. Wskazał na różnice, jakie zachodzą między własnościami wody, a innych wodorotlenków (temperatura wrzenia, krzepnięcia), spowodowane odległością i kątem nachylenia między wiązaniami wodoru i tlenu. Zanalizował także zmiany struktury cząsteczki wody w zależności od zmian temperatury i ciśnienia oraz źródła pochodzenia wody. Autor określił wodę jako „żywą” (system żywy), odróżniając ją równocześnie od organizmu żywego. Za istotę życia prof. W. Dyk uznał dynamizm, którego podstawą, jest w przypadku organizmów żywych, woda.

W dyskusji na zakończenie pierwszej części konferencji W. Nieuważny (Politechnika Warszawska) wskazał na konieczność uściśleń terminologicznych w omawianych kwestiach jako na warunek uniknięcia wieloznaczności i wzajemnego niezrozumienia między przedstawicielami różnych nauk szczegółowych. Odnosząc się do wspomnianej wypowiedzi, ks. dr T. Rutowski wyjaśnił możliwość stosowania arystotelesowskiego pojęcia substancji w odniesieniu do mikroświata. Natomiast ks. dr hab. P. Lenartowicz zwrócił uwagę, iż stosowanie definicji ostensywnych pozwala uniknąć wspomnianych nieścisłości, choć jednocześnie niesie ze sobą niebezpieczeństwo zbytnej popularyzacji treści naukowych.

Po pierwsze rozpoczęła się druga część sympozjum, w której jako pierwsza głos zabrała prof. dr hab. Zdzisława Piątek z Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W wystąpieniu zatytułowanym: *Życie jako realizacja jedności w różno-*

rodności, czyli o możliwościach inżynierii genetycznej prelegentka podkreśliła, iż dialektyka jedności i różnorodności przejawia się na wszystkich poziomach tego, co ożywione. Jednak różnorodność życia można zaobserwować „gołym okiem”, podczas gdy jedność odkrywamy, badając przebieg podstawowych procesów życiowych. Zorganizowanie istot żywych w gatunki, to optymalny system zabezpieczenia jedności w różnorodności. Prof. Z. Piątek rozważyła mechanizmy wykorzystywane w inżynierii genetycznej i zwróciła uwagę na zagrożenia, jakie mogą wynikać z manipulacji genami bez respektowania naturalnych barier gatunkowych, istniejących w przyrodzie (rośliny i zwierzęta transgeniczne). Przeciwnicy manipulacji genetycznych podkreślają, iż skażenie naturalnej puli genowej (skażenie biologiczne) jest nieprzewidywalne w skutkach i może okazać się bardziej katastrofalne, niż skażenie chemiczne środowiska. Prelegentka wyraziła nadzieję, że wraz ze wzrostem możliwości manipulowania molekularnymi mechanizmami życia, będzie pogłębiać się ludzka odpowiedzialność za wywoływane procesy oraz ich praktyczne wykorzystanie.

Dr hab. Włodzimierz Ługowski z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie zaprezentował referat pt.: *Ile jest teorii powstawania życia? Filozoficzne refleksje na tle rozwoju protobiologii w ciągu minionego półwiecza*. W trakcie wystąpienia, autor omówił kolejno zagadnienia: braku jakiegokolwiek teorii powstania życia, synkretyczną teorię powstania życia, możliwość istnienia jednej, uniwersalnej teorii życia oraz wielość teorii życia. Zdaniem W. Ługowskiego istnieje więcej niż jedna teoria, opisująca w sposób adekwatny problem genezy życia, choć nie można jednoznacznie podać ich liczby (ok. 150). Według autora referatu, stan wielości teorii jest stanem trwałym, o czym przekonuje historia nauk przyrodniczych. Na zakończenie swojego wystąpienia, W. Ługowski odniósł się do działalności naukowej prof. Sz. Ślęgi. Doceniając znaczenie i wartość dorobku naukowego Księdza Profesora, W. Ługowski zwrócił uwagę, iż stanowi on cenny i oryginalny wkład w rozwój przyrodznawstwa nie tylko w Polsce, ale również w Europie.

Ostatnim prelegentem był ks. prof. dr hab. Mieczysław Lubański (Instytut Filozofii UKSW), który w wystąpieniu zatytułowanym *Życie w ujęciu teorii regulonów* zaprezentował osobę i poglądy prof. Kazimierza Bogdańskiego. Przez regulon rozumie się ho-

meostatyczną, samoregulującą się materię nietechniczną, z wewnętrzną częstotliwością, zależną od jej rozmiarów. Regulony charakteryzują się czterema „własnościami kardynalnymi”: strukturalną, kinematyczną, dynamiczną i informacyjną. Teoria regulonów proponuje jednolite ujęcie całego kosmosu i jego ewolucji. Interesującą możliwością praktycznego zastosowaniem teorii regulonów jest odniesienie jej do medycznego problemu powstawania i namnażania się komórek nowotworowych. Zdaniem ks. prof. M. Lubańskiego działalność naukowa K. Bogdańskiego wymaga dokładnego przeanalizowania, gdyż stanowi cenny wkład w dorobek współczesnej myśli filozoficznej.

Ostatnią część sympozjum stanowiła dyskusja. Prof. J. Żyżyński (Uniwersytet Warszawski) zwrócił uwagę na fakt stosowania, w odniesieniu do genów, pojęć „informacji” i „kodu”. Zdaniem prof. Żyżyńskiego, bardziej właściwe byłoby mówienie o genach jako „złożonym katalizatorze procesów syntezy biologicznej”. Prof. Z. Piątek podkreśliła trudność jednoznacznego zdefiniowania pojęcia informacji. Jej zdaniem, najbardziej odpowiednia w zastosowaniu do genetyki jest definicja określająca informację jako „układanie materii w formę”. Informacja zostaje wówczas przełożona na struktury i funkcje ciała („słowo staje się ciałem”). M. Moczydłowski z Polskiego Towarzystwa Kreacjonistycznego zauważył, że argument o jednorodności DNA w organizmach żywych można także zastosować do obrony twierdzenia o stworzeniu DNA przez „Inteligentnego Projektanta”. W odpowiedzi, prof. Z. Piątek stwierdziła, iż do każdego wyjaśnienia naturalistycznego można dobudować hipotezę opartą na wyjaśnieniu kreacjonistycznym. Nie jest to jednak zadanie biologa-filozofa.

Na zakończenie, ks. dr G. Bugajak złożył w imieniu organizatorów podziękowania prelegentom oraz pozostałym uczestnikom sympozjum.